

Folkhögskole Veteranen

NR 1 2016

En ny styrelsemedlem presenterar sig

Maj Keidser

Nu är det snart ett år sedan jag på årsmötet på Wendelsbergs folkhögskola blev vald till ersättare i Folkhögskoleveteranernas styrelse. Lite väl sent för en presentation inför Er andra, kan man tycka.

Å andra sidan har jag hunnit vara med på några styrelsesammanträden och börjat få en uppfattning om vad det är jag har gett mig in på.

Jag gillar den punkt i föreningens stadgar som säger att vi ska "ställa medlemmarnas erfarenheter till förfogande och göra våra röster hörda."

Vi har hos oss en rad tidigare rektorer och lärare med många års erfarenheter och kunskap. Samtidigt är behovet i samhället stort av förespråkare för folkbildning, större jämlikhet och fördjupad demokrati. Problemet är därför inte om utan hur man ska använda den här kunskapen och hur vi kan göra våra röster hörda.

Här har jag upplevt stort engagemang i styrelsen. Det gäller att nå ut till medlemmar och sympatisörer i landet med de här tankegångarna och att stödja arbetet runt om. Inte helt lätt, när styrelsen av praktiska skäl träffas i Sthlm. Men traditionen med regionala träffar fungerar ibland bra. Att kombinera lätt nostalgiska "prataminnen-träff-

far" med samtal om framtidens folkbildningsarbete inom folkhögskolan och i samhället är en spännande uppgift.

Hur ser då min erfarenhet av folkhögskolan ut?

Efter studier i Uppsala fick jag mitt första jobb på Sörängens folkhögskola i Nässjö under Hilding Sallnäs rektorskap. Men jag hade också ett starkt engagemang för ungdomar som kommit snett i livet. Det gjorde att jag efter ett par år sökte mig över till ungdomsvården.

I slutet av 70-talet bodde jag på en ungdomsvårdsskola i Mölndal, hade fått familj och barn och återgick då till folkhögskolan - till Viskadalen. Jag kom dit i en brytningstid - man hade precis startat projektorienterade studier utan kursindelning. Man hade många samverkanskurser med de fackliga organisationerna. Det blev en intensiv tid, mycket intressant och lärorik. Efter några år kom jag

att arbeta på filialen i Partille, som senare flyttade in till Göteborg och blev egen skola i början av 90-talet - Arbetarrörelsens folkhögskola i Gbg (Afig). Ett starkt minne är hur vi under 90-talet överöste staden och kringliggande kommuner med folkhögskolekurser för arbetslösa. Det gjorde att jag med förvåning insett att man under den senaste krisen inte alls tagit tillvara folkhögskolans möjligheter.

Jag stannade på Afig till min pensionering i slutet av 90-talet. Under alla dessa år och ytterligare några var jag också kommunpolitiker i Mölndal för socialdemokraterna med tyngdpunkt på kultur- och fritidspolitik.

Vår nya logga

Jörgen Håkansson

Den uppmärksamme läsaren av vårt medlemsblad har noterat att bladets första sida, sedan några nummer tillbaka, fått en lätt ansiktslyftning i form av en oval logotyp som inramar bokstäverna FV samt en ny design av namnet "Folkhögskoleveteranen".

Skapare av denna innovation är vår medlem Bertil Forsberg, Fellingsbro. Han har tidigare ingått i redaktionskommittén, där han svarade för medlemsbladets layout samt arbetet med att kopiera och distribuera detta till oss medlemmar.

Vi tackar Bertil för hans gedigna arbete för vår förening!

Tryckning av denna tidning
har möjliggjorts tack vare ...

FOLKHÖGSKOLE VETERANEN

MEDLEMSBLAD
FÖR FOLKHÖGSKOLANS
VETERANFÖRENING

www.vetfolk.dinstudio.se

Nummer 1
Årgång 16
mars 2016

Medlem i föreningen blir du genom att betala in medlemsavgiften 200 kr per år till Folkhögskolans Veteränförening plusgirokonto 400 28 34-2
Glöm inte att ange namn och adress!

Innehåll

En ny styrelsemedlem presenterar sig	1
Vår nya logga	1
Vad är uppdraget?	2
Västra regionens vårträff	3
Folkhögskolans dag	3
NATO är inte lösningen! Lyssna på Fredströrelsen!	4
Regionalträff på Liljeholmens fhsk	5
Folkhögskolan och framtiden	6
Vestlunddagarna 2016	7
Citåtet	7
FDC:s tidiga historia	8
Intervju med Lena Östlund	9
Rekordmånga kurser för kontakttolkar	10
När jag var fackpamp	11
Karin Boye - poesins mästarinna	12
Jag drömmer om folkhögskolan	14
Anekdoter från min Valltid	15
To be or not to be i medlemmars ställe	16

Redaktionskommitté

Egil Boräng
egil.boraeng@swipnet.se

Urban Lundin
urban.lundin@folkbildning.net

Tore Mellberg (layout)
tore.mellberg@folkbildning.net

Föreningens postadress (ordförande)

Folkhögskoleveteranen
c/o Björn Grip
Sturegatan 9B
614 32 Söderköping

epost
bjorngr@hotmai.com
tel 070-540 95 79

Kassör

Kent Jonelind
Marielundsvägen 7
824 31 Hudiksvall

epost
kent.jonelind@gmail.com
tel 070-550 37 59

Vad är uppdraget?

Björn Grip

Redaktören Staffan Myrbäck skriver i senaste numret av Folkhögskolan om "Uppdraget för folkbildningen och folkhögskolan". Han gör det mot bakgrund av en hearing häromsistens på ABF-huset i Stockholm, där Demokratiutredningens ordförande Olle Wästberg presenterade utredningens förslag. Bland annat finns förslag om sänkt rösträttsålder i kommunala val och rätt för icke förtroendevalda medborgare att lägga så kallade folkmotioner.

Utan att ha läst något annat än presskommentarer kring utredningen borde jag kanske avhålla mig från att ha synpunkter. Men jag tar risken. För mig är utredningens förslag knappast upphetsande. Det är tveksamt om 16-åringars rösträtt skulle bredda valdeltagandet och öka engagemanget för demokratin.

Förslaget om folkmotioner skiljer sig knappast från nuvarande möjlighet för enskilda kommuninvånare att lägga medborgarförslag i fullmäktige. Demokratiutredningens förslag tycks mig kosmetiska.

I värsta fall underminerar de dessutom ställningen för de valda fullmäktigeledamöterna och därmed den representativa demokrati som vårt parlamentariska system bygger på.

Då tror jag mer på förslaget om en ny maktutredning. Det är allvarligt att det är så stora – och ökande skillnader – mellan olika stadsdelar i våra kommuner. Det gäller såväl deltagandet i val som när det gäller förutsättningarna att reellt vara delaktig i samhället. Skillnaderna tenderar också att öka. Fattiga människor, ofta invandrade från krigshärjade länder, bor i hyreskaserner från sextiotalets miljonprogram, med stora behov av upprustning, och i stadsdelar där allt mer av välfärdsinrättningar och service har försvunnit. Maktlöshet och frustration tar sig allt oftare destruktiva uttryck. Valdeltagandet tenderar att sjunka under 50 procent. Samtidigt bor den vita medelklassen lika segregat i städernas urbana centra alternativt i lummiga villaförorter med ett rikt utbud av affärer, skolor och fritidsanläggningar liksom en närhet till annan nödvändig samhällsservice. Här är valdeltagandet mer än 90 procent.

Folkhögskolan behövs som en förändringskraft i de fattiga stadsdelarna. Det kan vara en möjlighet att bryta maktlösheten. Närhet och möjlighet att kombinera egen utbildning med ansvar för barn och familj är en förutsättning för att få framför allt nyinvandrade, särskilt kvinnor, att satsa på att komma in i samhället via svenskundervisning och samhällsorientering. Därför är det

glädjande att det under det senaste decenniet faktiskt har blivit fler folkhögskolor som har etablerats i dessa områden.

Statsmakterna har också släppt till mer resurser. Det går att göra utbildningsverksamhet i form av etableringskurser för invandrare, liksom yrkesinriktade kurser inom vårdområdet. Det är sådant som folkhögskolorna borde nappa på i större utsträckning än vad som är fallet idag. Det finns också möjlighet att ansöka om att få driva SFI på folkhögskola. Tyvärr är det få skolor som tagit den chansen. Kanske är man rädd för att alltför mycket styrs av de krav som staten ställer på den här typen av undervisning.

Det finns risker med att gå in i dessa av staten mera uppdragsinriktade verksamheterna, det ska inte förnekas. Jag tror dock att det finns möjligheter att få gehör för att folkhögskolan ska kunna få genomföra den här typen av utbildningar på "folkhögskolevis". Per-Olof Öhrn, tidigare rektor bland annat på Södra Vätterbygden, berättade vid Veteranföreningens seminarium hur han lyckats få gehör för att skolan skulle få bedriva SFI-folkhögskolekurser och sätta omdöme i stället för betyg på eleverna. Och detta var uppdragsverksamhet från kommunen, som fungerade väl och blev till kommunens belåtenhet.

Nog borde det vara möjligt att åstadkomma motsvarande på ett

nationellt plan när det gäller såväl SFI som vårdutbildningar när nu staten uppenbarligen vill använda folkhögskolan på de här områdena.

Att jobba med ovanstående statliga beställningar tror jag är en väg att också förverkliga folkhögskolans viktigaste uppdrag, nämligen "att bilda och utbilda unga vuxna som därmed ges förutsättningar att ta sitt ansvar för demokratin". Samtidigt skulle folkhögskolan därmed bidra till mindre hopplöshet i förorterna och en snabbare etablering för de nya medborgare som nu kommer till vårt land. Detta borde vara folkbildningens svar på och bidrag till Demokratiutredningens propägar.

Västra regionens vårträff

Ingemar Nordieng

Veteranföreningens västra region inbjuder till vårens träff onsdagen den 13 april 2016 på Sankta Elisabets folkhögskola, Sten Sturegatan 1 B, Göteborg.

Sankta Elisabets folkhögskola är en

av de folkhögskolor som nu har blivit självständiga. Rektor Mario Ognissanti informerar om vad detta innebär för skolans utveckling och framtid.

Veteranföreningens nyvalde ordförande Björn Grip kommer att medverka och ge sin syn på Veteranföreningens nuläge och framtida utmaningar. Folkhögskolans seniorer har en viktig roll i samhällsdebatten, rösten behöver höjas och engagemanget öka, inte minst gäller det integrationsdebatten och folkbildningens roll i mottagandet och

integrationen av människor i flykt.

Ett annat viktigt område handlar om att bygga upp en opinion kring hur demokratin ska utvecklas och fördjupas, där folkbildningen har en viktig tradition att leva upp till.

Dessutom vill Björn Grip också aktualisera hur Veteranföreningen på riksplanel kan samspela med föreningens regioner och hur det samarbetet kan utvecklas och fördjupas.

Dagen kommer även att innehålla ett kulturinslag i form av en Arvo Pärt-konsert med folkhögskolans musikdirektör Samuel Eriksson.

Dagen inleds med mingelfika kl. 10.00 och rundas av vid 15-tiden med ytterligare en kopp kaffe.

Fika och lunch kostar 100 kr och betalas på plats.

Anmälan senast 7 april till Per Nordqvist, 073-650 08 03
Ingemar Nordieng 070-594 23 53
Håkan Söderlund 072-223 53 74

Väl mött!

Folkhögskolans dag

Folkhögskolans dag firas i år den 15-16 april över hela landet. Det är en årligen återkommande dag då många av landets folkhögskolor visar upp sin skola och den unika utbildningsformen folkhögskola. Vissa skolor väljer även att fira på anslutande eller andra datum.

På Folkhögskolans dag kan du bland mycket annat träffa studievägleddare, gå på klädbyttardag, loppmarknad och öppet hus, fika och lyssna på musik. Folkhögskolans dag firas på skolor, gator och torg från norra till södra Sverige.

www.folkhogskola.nu

eller på facebook

www.facebook.com/folkhogskola

NATO är inte lösningen! Lyssna på Fredsrörelsen!

Staffan Roselius

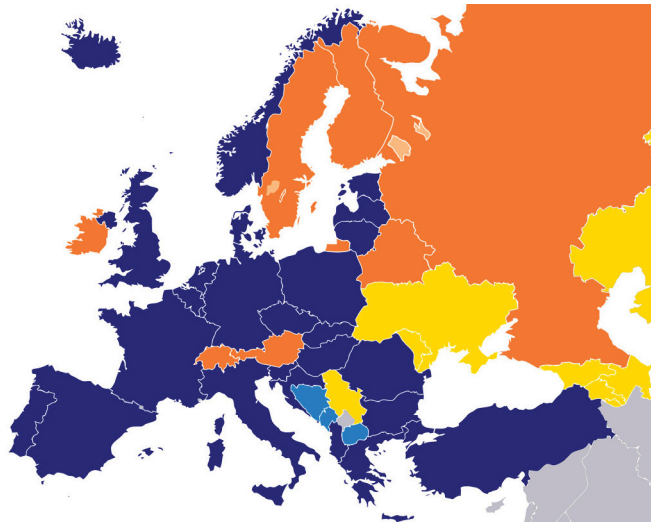
Det har väl knappast undgått någon att det pågår en omfattande kampanj för att föra Sverige närmare militäralliansen NATO. Alla de fyra borgerliga partierna har med Folkpartiet i spetsen, tätt följt av Moderaterna, nu uttalat sig för att Sverige måste gå med i denna militärallians. Även Socialdemokraterna tycks vara på väg att ompröva den neutralitetspolitik som gagnat oss väl alltsedan Karl XIV Johans tid för tvåhundra år sedan. Även om Peter Hultkvist säger att en anslutning inte är aktuell slirar han betänkligt på formuleringarna när han talar om ett fördjupat samarbete.

I januari pläderade 25 "försvarsvänner" för att Sverige ska ansöka om medlemskap i NATO och nyligen har också Wilhelm Agrell, känd säkerhetspolitisk expert, i en artikel i DN anslutit sig till NATO-anhängarna. Agrell menar att Sverige snarast bör söka NATO-medlemskap tillsammans med Finland. Agrell har givetvis fått massiv kritik för sin ståndpunkt. Kritikerna - jag hör till dem - menar att en anslutning till NATO skulle

försämra Sveriges säkerhetspolitiska läge och öka risken för krig i Sverige.

Det är visserligen sant att den svenska neutralitetspolitiken efter andra världskriget har varit dubbelbottnad. I retoriken har den svenska alliansfriheten prisats, men samtidigt har vi, som bland annat Agrell själv och SvD:s Mikael Holmström visat, ända sedan slutet av 1940-talet haft mycket nära relationer och hemliga avtal med USA. Vi kommer allt närmare ett medlemskap. Strax före valet 2014 skrev Alliansregeringen på ett Världlandsavtal med NATO, som riksdagen väntas bekräfta om någon månad.

Argumentet för att gå med i NATO är hotet från Ryssland. Det ska ha ökat sägs det. För en gammal historielärare som jag känns detta argument alltför välbekant.

Så sa Sven Hedin för drygt hundra år sedan. Så har högern sagt sedan 1880-talet varje gång den svenska försvarsbudgeten har diskuterats.

Ändå har det under hela efterkrigstiden, när Sovjet var en supermakt som behärskade halva Europa och hela östra Östersjökusten från Finska viken till en mil från Lübeck,

rätt en stark enighet om att Sverige ska vara "alliansfritt i fred syftande till neutralitet i krig". Nu sägs opinionen vara på väg att svänga. Undra på det - när DN, SvD, alla borgerliga partiledare etc. säger samma sak: Ryssen är farlig! Vi måste gå med i NATO!

Dessbättre finns det ännu sansade röster. För några år sedan kom antologin *Bevara Alliansfriheten* med inlägg av erfarna politiker som Hans Blix, Majbritt Theorin, Pierre Schori, Thage G. Pettersson och Sven Hirdman. På Facebook går jag ofta in på gruppen *Försvara Alliansfriheten*. Alla dessa sansade röster varnar för Världlandsavtalet som ska ge NATO rätt att - på inbjudan från Sverige - stationera trupper och även kärnvapen i Sverige.

Jag har nyligen tagit del av två små skrifter, den ena från IKFF (Internationella Kvinnoförbundet för Fred och Frihet) i Göteborg, den andra en pressrelease från Svenska Freds- och Skiljedomsföreningen, som påtalar det självklara: att vi med ett Nato-medlemskap blir mer utsatta för framtida konflikter med Ryssland och att det också skulle ge Putin ytterligare argument för upprustning kring Östersjön.

När Tyskland återförenades lovade president Bush d.ä. Gorbatsjov att NATO inte skulle expandera österut. Vi vet vad hänt sedan dess. Hela det gamla östblocket inklusive de tidigare Sovjetrepublikerna Estland, Lettland och Litauen är numera NATO-medlemmar. Dessa länders strävan att skapa ett skydd mot rysk revanschism är förståelig. Men sett från rysk horisont är det inte svårt att förstå att man känner sig hotad.

Ryssland är praktiskt taget omringat av NATO, den traditionella fienden. Av dess grannar är det nu bara Finland och Sverige som inte öppet tillhör fiendeläget.

Man kan tycka att NATO som en gång skapades för att möta hotet från ett "aggressivt och expansionistiskt" Sovjet borde ha lagts ner när den stora farliga fienden imploderade för ett kvartssekel sedan. Då fanns chansen att satsa på kollektiv

säkerhet. Så blev det inte. Istället fick vi ett utvidgat NATO som tagit som sin uppgift att söka lösa konflikter överallt i världen med militära kraftåtgärder. Det är svårt att hitta exempel på att någon av dessa åtgärder har varit lyckosamma.

NATO och Ryssland tycks alltmer bli varandras uttalade fiender. Den omtalade ryska upprustningen kan ställas i relation till USA som har 10 gånger större militärbudget än

Ryssland.

I stället för att närma oss NATO (eller Ryssland), säger Svenska Freds ordförande Anna Ek, bör Sverige verka för fredsbyggande insatser för avspänning. Sverige skulle då, liksom under Undén-Palmetiden, kunna återta en aktiv roll för arbetet med fred och för respekt för de mänskliga rättigheterna i världen.

Regional träff på Liljeholmens folkhögskola

Tore Mellberg

Det var nio folkhögskoleveteraner som besökte Liljeholmens folkhögskola den 9 mars. Skolan visade sig från sin behagliga sida när solstrålarna kämpade sig igenom diset. Skolans "herrgård" ligger bedårande vackert vid sjön Åsundens norra ände.

Vi möttes av skolans servicechef,

Marie Nordlander

Marie Nordlander, som genast gav oss ett positivt mottagande.

Efter en stärkande kopp kaffe då vi veteraner hade möjlighet att prata av oss, tog rektor Daniel Bjurhamn emot oss i en av herrgårdens salonger. Vi fick ta del av skolans historia, inriktning, styrkor och svagheter.

Skolan startade 1952 och ägdes då av Örebromissionen. Man satsade på ungdomar som ville få möjlighet att studera. På 70-talet startades en fritidsledarutbildning och en bibelkurs. Huvudman för skolan är numera Evangeliska Frikyrkan som har sina rötter i den baptistiska traditionen och bildades 1997 av Örebromissionen, Fribaptistförbundet och Helgelseförbundet. Numera har man förutom allmän linje även diakoniutbildning, självärdsutbild-

ning, konst- och musiklinje.

Under vår diskussion med rektor, kom vi bl.a. in på hur man förvaltar det som vi lite slarvigt brukar kalla folkhögskoleandan. Man rekryterar inte nödvändigtvis lärare som studerat vid Folkhögskollärlinjen. Däremot har skolan erfarenhet av att äldre lärare, som förvaltats skoltraditionen en längre tid, ofta påverkar de yngre så att de växer in i en anda som präglas av god gemenskap och kreativ miljö.

Hur är det då med skoldemokratin? Här medgav rektor Daniel att det är lite så och så med kursdeltagarnas "aktivitet på barrikaderna". Visserligen har man årligen utvärderingar som visar på hög trivsfaktor, men för övrigt befinner sig de elevdemokratiska organen, liksom på många andra folkhögskolor, i dvala.

Därmed inte sagt att deltagarna är ointresserade av samhällsfrågor – tvärtom.

På eftermiddagen tog en av skolans pensionerade lärare, Maj-Lis Persson, hand om oss och berättade hur man kan fylla sin tillvaro

Daniel Bjurhamn

med meningsfullhet efter en aktiv lärargärning. Maj-Lis startade i närsamhället gruppen Hållbart Rimforsa som har som ambition att verka i den internationella Omställningsrörelsens anda. Än så länge är gruppen ganska löst sammansatt med personer som praktiskt vill arbeta med hållbarhetsfrågor.

Här är några exempel på vad gruppen arbetar med: *Åkta vara – Mat istället för tillsatser*, *Fixa tågresan – förslag förbättringar för tågresan på Stångådalsbanan*, *Gratis frukt & grönt*, *Levande landsbygd*, *Samåkning*. Läs mer på deras hemsida

www.hallbartrimforsa.wordpress.com.

Hållbart Rimforsa har inte bildat någon förening, vilket naturligtvis triggade igång gamla folkhögskoleveteraner och föreningsaktiva att ta upp en diskussion om en förenings fördelar och nackdelar. Veteranernas hållning i frågan kan ju ni läsare gissa er till.

Slutsummering av dagen: Ett positivt omhändertagande och möjlighet att fritt få reflektera över gammalt och nytt om folkhögskolan och dess närsamhälle.

Folkhögskolan och framtiden – med eller utan rörelse

Urban Lundin, Tore Mellberg

Under ovanstående rubrik samlades den 3 februari 18 veteraner i Folkbildningsrådets lokaler. Intresset var högt och diskussionen livlig, så livlig att föredragshållaren stundtals hade svårt att hålla tillbaka deltagarnas entusiasm.

Gerhard Holmgren

Gerhard Holmgren, RIO:s chef, var vår guide och ciceron. Gerhard gick fritidsledarutbildning på Lidingö på 70-talet. Det var en skolning i demokrati. Deltagarna var delaktiga i planering och genomförande. De bokade föreläsare, hjälpte till att göra scheman. Deltagarna bar, tillsammans med lärarna, hela kursen. På den tiden var Freire den stora inspirationskällan när det gällde det pedagogiska. Också långt tidigare fanns förstås en stark respekt för lärarna, men det fanns därutöver möjlighet till ett informellt samtal med läraren, och det fanns plats för aktiviteter utanför skoltid. Mats Trondman hävdar att man som lärare måste ha ett relationskapital för att vara framgångsrik. Just det, menar Gerhard, är en essens inom folkhögskolan.

Vem har **ägarskap och makt** över folkhögskolan? Medlemsstrukturen i RIO speglar ett samhälle från 40-talet, medan verksamheten idag speglar det moderna Sverige. Men ska verksam-

heten fungera som en arbetslöshetsregulator åt staten? K-anlaget ledde till att flera dagfolkshögskolor startade. Detta var i många avseenden ifrågasatt. Och kan man verkligen åstadkomma en fullvärdig utbildning utan internat?

Hur utveckla folkhögskolans allmänna kurs? De blir alltmer lika gymnasieskolor, kanske beroende på att allt fler gymnasielärare anställs.

Här fann Gerhard för gott att släppa lös deltagarna, där de gav sin syn på i första hand externatskolor och betydelsen av goda relationer. Här ett axplock av synpunkter:

- Redan på 40-talet på Brunnsvik lade man bort titlarna med deltagarna.

- Karin Mannheimers Lära för livet beskriver den konflikt som uppstår med den "klassiska" pedagogiken pga. att ungdomars uttryckssätt förändras med ifrågasättande av auktoriteter.

- Folkhögskolan har i perioder suttit fast i sina traditioner.

- Man började redan på 60-talet med delegering till kursdeltagarna.

- Vi behöver naturvetenskaplig allmänbildning(!) för att motverka allt fler flummiga inslag i undervisningen.

- Vidga diskussionen om pedagogik till att handla om demokrati.

- Relationer ska inte handla om att vi blir terapeuter.

- Man måste tycka om deltagarna för att fungera som en bra lärare

- Vi har ett ansvar för att hålla fast vid en linje, som betonar upplysning och kunskap som motvikt till relativisering

- Det viktiga med folkhögskola är inte om deltagaren är högerman

eller vänsterman, utan att han blir en bildad högerman eller en bildad vänsterman

- Man har lyckats skapa gemenskap även på externaten. Vi har andra pedagogiska utmaningar idag.

- Internat kan bli ett lyft, men dåligt skötta internat kan bli ett sänke.

- Relation och bildning! Upplysningsidéerna är grunden. Vi måste slåss mot relativism.

- Kraftsamling mot PISA-köret!

Gerhard gick sedan in på **folkhögskolans identitet**. Vi har idag 154 folkhögskolor. Tre nya, två religiösa och Holma. En judisk folkhögskola tillkommer förmodligen. Intressant är att notera att Sjöviks folkhögskola (baptisterna) stod fadder för Kista fhsk (muslimsk).

Folkhögskola är en egen **utbildningsform**, en karaktär som formats under de senaste decennierna. Detta har mycket att göra med frihetsreformerna inom skolans värld. Den speglar en marknadslogik. Offentliga verksamheter har blivit marknadsorienterade. System och strukturer förändras. I det sammanhanget, vad är folkhögskolans konkurrensfördel? Gerhard tittade t.ex. på hur folkhögskolorna presenterade sig. De flesta säger: Du får det här. En del säger: Vi har en annorlunda pedagogik. Folkhögskolan ska inte bara vara en andra chans, den ska vara en **annan** chans.

Folkhögskolan borde få legal rätt att rekrytera enstaka deltagare under 18 år, utan att behöva söka kommunernas stöd.

Bland annat beroende på flyktingströmmen har myndigheter

börjat se att folkhögskolan kan/borde vara en plattform för demokratiskolning. Obligatoriet motsätter sig att folkhögskolan får tillträde till KOMVUX arenor. Hur ska vi vinna den striden?

Den nya marknadslogiken har inneburit en stor administrativ förändring när det gäller **styrning och kontroll av folkbildningen**. FBR är nu enbart i myndighets ställe*. De verksamheter där rådet varit i medlemmarnas ställe, har tagits över av FSO- folkhögskolornas serviceorganisation (se särskild artikel i detta nummer).

Folkhögskolan har en politisk högkonjunktur just nu. Men **ekonomiskt** är det tvärtom. På 30 år har statsbidraget ökat med 36 %, men enbart lärarlönerna har under samma tid ökat med 46 %. Kärnverksamheterna, det som gjort folkhögskolan politiskt populär, har under lång tid gått med underskott. Landstingsbidragen har ökat endast marginellt, men landstingens huvudmannabidrag har ökat, vilket lett till stora spänningar. Rörelse-skolorna hänvisar till likabehandlingsprincipen. Landstingen kan

inte låta de egna folkhögskolorna få mer i bidrag än de andra. Ett annat problem är momskompensationen. Vi måste få en lösning på samfinansieringsmodellen.

Det nya statsbidragssystemet

I samband med seminariet den 3 februari gick Benton Wolgers och Lars Tengberg igenom förändringar i statsbidragssystemet. Här är ett

Benton Wolgers   Lars Tengberg

axplock av de förändringsförslag som är ute på remiss:

- Det ska finnas en fysisk plats, där rektor och lärare finns samt där verksamheten bedrivs
- Lärartäthet som är lägst 1,8 lärartjänster per 1000 deltagarveckor
- Man ska ha system för kompetensutveckling av personalen

- Kortkursbidraget är 90 % av huvudbidraget

- Det ska finnas organiserade former för studerandeflytande

- Varje allmän kurs och profilkurs har minst en huvudansvarig lärare som är anställd vid anordnande folkhögskola

- Den verksamhet som rapporteras som underlag för statsbidrag får högst uppgå till 125 % av ingångsvärdet

- Högst 15 % av allmän kurs eller profilkurser är praktik eller arbetsplatsförlagda studier

- Distanskurser ska ha möten vid folkhögskolans fysiska plats

- Statsbidraget fördelas i form av:

- Organisationsbidrag 6 %
- Verksamhetsbidrag 80 %
- Stöd till korttidsutbildade 4 %
- Tillgänglighetsbidrag 8 %
- Språkligt stöd 2 %

Läs mer på Folkbildningsrådets hemsida:

www.folkbildningsradet.se

* Läs mer om detta på sid 16.

Vestlunddagarna 2016

Brinna eller bränna? - Att utveckla demokrati och medmänsklighet -dilemman och möjligheter

Årets Vestlunddagar äger rum 14-15 april på Tollare folkhögskola. Lite ur programmet:

- Kunskap, insikt, demokrati - Lars Stjernkvist
- Reflektioner om demokratins framtid
- Adiam Tedros och Erik Amnå
- Demokrati, vad och hur? - Anette Pettersson
- Dialog under press – är den lokala demokratin redo för ungas deltagande? - Nazem Tahvilzadeh
- Folkbildningens framtida möjligheter – Vilka är utmaningarna? - Britten Månsson Wallin

Kostnad: 2.950:- inkl. kost och logi. Utan logi 1.950:-
Läs mer på vestlunddagarna.org
Anmälan görs på samma webbplats

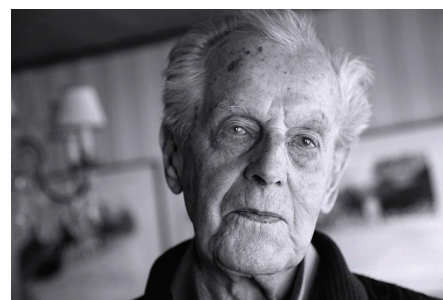
Citatet

”Det sägs att folk mår bättre av att läsa böcker. Men i stället mår de kanske sämre, eftersom de får sakernas tillstånd klart för sig. /... /Å andra sidan är det inget argument mot kulturen. Kultur är inte stundens upplevelse, ingen kassako, inte trösten som ska hjälpa oss att uthärda världen. Om vi blir friskare och gladare av kultur så är det bra. Men det är inte syftet. I stället är kulturen källan till djupa, subjektiva insikter som skapar ett engagemang, som är lika med samhällsdeltagande och demokrati.” (Bengt Göransson 2011)

FDC:s tidiga historia

Gösta Vestlund

Gösta Vestlund skriver om hur det startade. Gösta var förste svensk på plats för att kartlägga möjligheterna för att starta något som liknade folkhögskolor i Tanzania redan under tidigt 70-tal, och var sedan med och drog igång verksamheten. Lite senare var Gösta med och startade Karibu Sverige 1980. Gösta berättar hur det hela startade. (FDC = Folk Development Colleges) /red.

Tanzania blev fritt 1961. Det dröjde inte länge förrän flera kontakter utvecklades mellan president Julius Nyerere och statsminister Tage Erlander, liksom med Olof Palme. Deras syn på samhällets funktion och utveckling hade många beröringspunkter och Nyerere hade säkert fått värdefull information från svenskar verksamma i landet. Kanske bland annat från Barbro Johansson som senare skulle inväljas som ledamot i det unga landets parlament. Det skapades på förvånansvärt kort tid samarbete inom flera områden, bland annat sjukvården och vattenförsörjningen, och Sida spelade en betydande roll i den praktiska verksamheten.

År 1965 gav Sida i uppdrag åt Åsa Assarsson på Sida, Torsten Nilsson på ABF och mig att undersöka möjligheterna om en insats för alfabetiseringen i Tanzania. Ett viktigt samarbete etablerades med Institute of Adult Education i Dar es Salaam som ledde till att ett tiotal svenska folkbildare medverkade som utbildare av samtalsledare i olika delar av landet. Bland dem fanns Ingemar Sallnäs, senare knuten till Kivukoni College, Erland Jonsson Viskadalen och Henry Blid Brunnsvik.

Några år senare, 1971, sände Nyerere en delegation under ledning av generalsekreterare Moschwenda till Sverige för att undersöka undervisningsväsendet.

Delegationen tog också kontakt med Brunnsviks folkhögskola. Nyerere och regeringen lade särskilt märke till redogörelsen för folkhögskoleverksamheten i Sverige. Tanzania hade då tillgång till endast ett 70-tal utbildade administratörer. Det skulle dröja för länge innan de unga hade utbildats. Det var nödvändigt att finna former för utbildning av vuxna. 1974 tog Tanzania kontakt i ären-

Tango FDC som var ett Rural Training Center före 1975

det med den svenska regeringen. Via Skolöverstyrelsen (SÖ) fick jag uppgiften att ge närmare informationer om folkhögskolans verksamhet till de ansvariga i Dar es Salaam. Som medhjälpare bland annat för ekonomiska beräkningar hade jag Ulf Göransson också från SÖ. I samtalen med ledningen för utbildningsdepartementet deltog även Birgitta Berggren biträdande föreståndare för Sida i Dar.

I mina samtal betonade jag att folkhögskolan hade utvecklats endast i de nordiska länderna och att det därför kanske var lämpligt att börja med endast en eller två skolor för att få reda på om skolformen passade i den nya kulturmiljön. Men den tanzaniske departementschefen avvisade förslaget

och utbrast: "Ni svenskar har haft tid att gå, men vi måste springa. Vi behöver en skola i varje distrikt. Det finns 80 distrikt och vi vill att de ska börja nästa år". Sannerligen en sorts kulturkrock! Vi försökte peka på att allt saknades: Lärare, lokaler, utrustning, allt. Men han vidhöll sitt beslut.

Efter många samtal på Sida-kontoret fann vi att vi på något sätt måste tillmötesgå det starka engagemanget från regeringen och departementet och att steg för steg finna en framkomlig väg. Resultatet blev att jag utformade vissa riktlinjer tänkbara för det fortsatta arbetet och förberedde en kommitté på fem personer, tre tanza-

nier och två svenskar. Ingemar Sallnäs och Lennart Skaaret, tidigare lärare på Forsa folkhögskola, ingick i kommittén för att i samarbete med departements ledning utarbeta den nya skolformen.

Under kommitténs överläggningar väcktes det förslag som i hög grad bidrog till projektets utveckling. Under det engelska mandatet hade man utvecklat ett trettiotal Rural Training Centers runt om i landet för att utveckla jordbruket. Dessa centers hade inte utvecklats som man önskat, och dessutom krävde den nya politiska situationen en allsidigare utbildning. Kommittén fick därför till uppgift att genomföra förändringar av huvuddelen av dessa centers i önskvärd riktning.

Den första väsentliga förändring-
en gjordes i början av 1975. Då
genomfördes en tre månader lång
utbildning av rektorer som utsetts
att leda de nya skolorna, som fått
namnet Folk Development Colle-
ge, FDC. Folke Albinsson tidigare
lärare på Marieborgs folkhögskola
och konsulent på SÖ ansvarade
för utbildningen, som var förlagd
till Kibaha. Kommittén förberedde
flera betydande insatser i fråga om
bland annat rekrytering, lokaler
och utrustning. Sida bidrog med
nödvändigt ekonomiskt stöd.

Hösten 1975 fick jag på nytt
frågan om att delta i arbetet för
FDCs på departementet i Dar. Min

fru Ebba och jag arbetade där ett
år. Ebba på Sidakontoret och jag
med rekryteringen till nya skolor,
riktlinjer för verksamheten och
kontakt med lokalt ansvariga le-
dare. Samarbetet med departemen-
tets ledning utvecklades och ett
litet kansli för FDC utvecklades.
Samtidigt anställdes Rolf Sundén
tidigare rektor för Skinnskatte-
bergs folkhögskola, som ansvarig
för lärarutbildningen på Kibaha.
Flera svenska folkhögskollärare
engagerades i arbetet. Johan Nor-
beck, Urban Lundin, Lena Skör-
deman för att nämna några. Olika
samarbetsformer skapades med
universitetet i Linköping.

Min direkta insats för FDCs
avslutades med att den svenska
föreningen Karibu bildades 1980,
och jag ansvarade som ordförande
under ett antal år. Jag bidrog då
också i utplaceringen av de FDC-
rektorer som under flera år deltog i
undervisningen på svenska folk-
högskolor.

1983 deltog jag och flera svenska
representanter i det stora mötet i
Arusha. Med representanter för
vuxenutbildning från alla konti-
nenter utom Australien. Dessutom
tolv deltagarstater från Afrika. Inte
mindre än 52 FDCs samarbetade
för sitt lands utveckling.

Grunden var lagd.

Intervju med Lena Östlund

Urban Lundin

**Hej Lena!
Du samordnar
satsningarna på
studiemotiveran-
de folkhögsko-
lekurser (SMF)
och etablerings-
kurser. Kan du
kort beskriva de**

**här verksamheterna för Folk-
högskoleveteranens läsare?**

SMF

En studiemotiverande folkhög-
skolekurs är en tre månader lång
utbildning som syftar till att stimu-
lera deltagarna till fortsatta studier.
Det är folkhögskolorna som
erbjuder kursen på uppdrag av
Arbetsförmedlingen. Insatsen har
pågått sedan år 2010 och ungefär
22 000 personer har gått kursen.
Målgruppen är arbetssökande som
saknar högskolebehörighet eller
gymnasieexamen.

På kursen får deltagaren en
andra chans att prova att studera
som vuxen på en folkhögskola.
På kursen utgår folkhögskolan
från individens och gruppens
erfarenheter, man jobbar mer
praktiskt, i mindre grupper, med
anpassat tempo och med dialog

och reflektion. För att underlätta
för deltagarna att fortsätta studera
jobbar man med studieteknik med
inriktning på ämnen som passar
gruppen. På olika sätt integreras
de studiemotiverande kurserna
med övrig ordinarie verksamhet,
vilket också bör underlätta valet
att till exempel söka sig till allmän
kurs för att slutföra en utbildning
som motsvarar gymnasiet.

Kursen är framgångsrik och
ungefär fyra av tio studerar vidare
inom ett år efter avslutad SMF-
kurs och cirka 20 procent har fått
ett jobb.

För att följa upp insatsen har
Folkbildningsrådet gjort flera del-
tagarundersökningar och Arbets-
förmedlingen en effektutvärdering,
som sammantaget har lett till att
insatsen har permanentats. För
2016 har avtal slutits om 7 000
platser.

Etableringskurs på folkhögskola

Fler människor än någonsin
tidigare lämnar sina hemländer
och söker asyl i Sverige. Nyan-
lända har behov av att lära sig
svenska och att lära känna och
förstå det svenska samhället. Här
kan folkbildningen vara ett stöd.

Sedan 2014 pågår Etableringskurs
på folkhögskola, som är en sex
månaders utbildning på folkhög-
skola. Syftet med utbildningen är
att stärka deltagarnas möjligheter
till arbete i Sverige. På kursen
studerar man svenska och gör ar-
betsförberedande och orienterande
insatser.

Insatsen *Etableringskurs på folk-
högskola* erbjuds liksom SMF på
uppdrag av Arbetsförmedlingen.
När man som nyanländ har fått
uppehållstillstånd och av Arbets-
förmedlingen erhållit en etable-
ringsplan, kan etableringskursen
ingå i planen. Arbetsförmedlingen
prioriterar personer med låg ut-
bildning vid anvisning till kursen.

Sex månader på heltid med
ett fåtal lärare ger trygghet och
stabilitet. Folkhögskolans pedago-
gik med utgångspunkt i individen
och gruppens möjligheter fungerar
väl i kursen med dess heterogena
grupper. Man studerar svenska, lär
sig att leva och arbeta i Sverige
genom studiebesök och samtal i
praktiska vardagssituationer.

Drygt 3 000 personer har hittills
gått kursen, och för år 2016 finns
3 000 platser till förfogande för
folkhögskolorna.

Imponerande! Men som du vet, finns det många personer inom folkbildningen som tycker att sådana uppdrag står i strid med det fria och frivilliga. Hur ser på dessa frågor?

Som folkhögskola väljer man om man vill ansöka om statsmedel för att erbjuda dessa kurser tillsammans med Arbetsförmedlingen. Kraven på kursinnehåll ger möjlighet för folkhögskolan och Arbetsförmedlingen att göra flexibla lösningar med hänsyn till deltagarna och skolans profil. Under 2015 genomförde 109 folkhögskolor studiemotiverande kurser och 91 skolor Etableringskurs på folkhögskola.

Båda arbetsmarknadsuppdragen bidrar till syftena för statsbidraget till folkbildningen;

- * att göra det möjligt för en ökad mångfald människor att påverka sin livssituation och skapa engagemang att delta i samhällsutvecklingen,
- * att utjämna utbildningsklyftor och höja bildnings- och utbildningsnivån i samhället.

När man ser till uppslutningen är det uppenbart att folkhögskolorna inte ser något pro-

blem med dessa verksamheter. Hur gör ni för att upprätthålla kvaliteten? Finns det särskilda instrument för detta?

Vi följer upp insatserna enligt regeringens riktlinjer till Folkbildningsrådet samt enligt avtal mellan Arbetsförmedlingen och Folkbildningsrådet. Det gäller både kvantitativ och kvalitativ uppföljning. Uppföljningarna som gjorts finns på vår webbplats under regeringsrapporter för respektive år. Under vecka 8 kommer 2015 års slutrapporter bli offentligt material.

På ett seminarium härförleden fick vi veteraner lära oss att de verksamheter som finansieras inom det ordinarie bidraget inte bär sina kostnader. Hur är det ned SMF och Etableringskurserna? Vet du hur de bär sig ekonomiskt?

Ja, Folkbildningsrådet sammanställer arbetsmarknadsuppdragen och de särredovisas i rapporten Folkhögskolornas ekonomi, som finns på vår webbplats under Publikationer. SMF och Etableringskurs på folkhögskola visade ett positivt resultat totalt sett för år 2014.

Vad ser du i din kristallkula? Är det aktuellt med fler samarbetsprojekt mellan myndigheter och folkhögskolan?

Från och med i år finns möjlighet för folkhögskolorna att starta yrkeskurser inom bristyrken för personer i jobb och utvecklingsgarantin. Det sker i samarbete med Arbetsförmedlingen och planeras pågå i fyra år. Utbildningarna kommer kunna pågå i upp till två år, och kan förhoppningsvis komma igång före sommaren.

Hur vill du sammanfattningsvis kommentera uppdragen?

Folkhögskolorna gör viktiga insatser genom de nya arbetsmarknadsuppdragen. Uppdragen synliggör också folkhögskolan som skolform.

Av ungdomarna som gått en studiemotiverande kurs under 2014 har 41 procent studerat vidare på allmän kurs och 2 procent på särskild kurs fram till och med december 2015.

Uppföljningar som gjorts av Etableringskursen under 2015 visar att deltagarna överlag är nöjda med kurserna.

Rekordmånga kurser för kontakttolkar

Urban Lundin

Folkhögskolor och studieförbund kan ansöka om statsbidrag från Myndigheten för yrkeshögskolan för att bedriva tolkutbildningar. Bidrag kan ges till utbildningar för

- kontakttolk
- tolk för barndomsdöva, vuxendöva, hörselskadade eller personer med dövblindhet
- lärare, språkhandledare och bedömare för kontakttolkar
- teckenspråklärare

I år beviljade Myndigheten för yrkeshögskolan, MYH, rekordmånga

kurser för kontakttolkar. Anslaget till kontakttolkar ökade från 17 miljoner kronor 2015 till 38 miljoner kronor 2016. Ökningen tillfaller i huvudsak studieförbunden.

Totalt fick 77 kurser tillstånd jämfört med 16 i fjol. Satsningen på kurserna är en del av ett åtgärds-paket för att möta det akuta behov av kvalificerade kontakttolkar som finns i samhället idag. I satsningen ingår många kurser i rättstolkning, i migrationstolkning och tolkning för ensamkommande barn. Kurserna kommer genomföras från Luleå i norr till Malmö i söder.

Tryckning av denna tidning har möjliggjorts tack vare ...

När jag var fackpamp

Monica Roselius

Stormen kring fackförbundet Kommunals utsvävningar på hög nivå väcker minnen. Inte för att folkhögskolans lärarfack SFHL tillnärmelsevis kommit upp i nivå med de både smaklösa och hejdlösa inslagen i Kommunals nuvarande toppar, men en fläkt av liknande mentalitet i facket tyckte jag mig ibland känna av – det här med att ta chansen att festa, gärna dricka rejält, och detta inte alltid på den ”folkbildande nivån” som jag förväntat mig när jag inträdde i SFHL:s förbundsstyrelse på 1990-talet.

Det var ju ännu kortkursernas och de fackliga konferensernas förlovade tid och därmed många tillfällen att på förbundens bekostnad träffas och ha trevligt förutom att arbeta med nog så stora och svåra fackliga frågor. Inte missunnade jag mina kollegor detta!

Så länge vi i SFHL höll oss till folkhögskolor och billiga kursgårdar (ibland rentav helnyktra) kände jag igen mig i miljön, men när vi var på de stora TCO och LO-anläggningarna blev jag till en början lite konfunderad. När möten och arbete var avslutat såg jag fram mot samkväm med vissång till gitarr och givande samtal, men vart tog kollegorna vägen? Baren och bastun syntes locka mera, och på den tiden fick man dessutom röka ohämmat, så för mig som astmatiker var baren utesluten, och bastun lockade främst herrar.

Det fackliga livet var ännu ganska mansdominerat och bland oss kvinnliga ledamöter blev reaktionen på ”fackpampslivet” lite olika. De flesta försökte anpassa

sig, åtminstone vad beträffar baren, men för min del gick jag mestadels på jakt efter antingen ett piano att klinka på eller ett bibliotek att botanisera i. På kursgårdar gav det sällan någon vinst, bara på vissa folkhögskolor (som vid den här tiden ännu inte ersatt biblioteken med datasalar).

Det här kan ju verka lite trist, men det var det inte alls, tvärtom, jag var mycket fascinerad av det klassiska fackpampslivet, även

Kostnadsfritt nöje i facket. Fr.v. Fay Lundh Nilsson, Monica Roselius, Gunnel Lithfeldt vid SFHL:s Ombudsmöte 2007

om det inte passade mig personligen så bra. Männen – för det var mest män som sagt – var duktiga i sina professioner och ena hejare i fackliga frågor, de flesta dessutom mycket trevliga. Det var alltså inte något fel på personerna – det var bara strukturen och mentaliteten i grupp som förvånade mig. Jag funderade mycket på hur andan blivit som den var – och synbarligen är – fortfarande på sina håll, och kom fram till att man helt enkelt imiterade sina överordnades liv. Varför ska inte vi få festa om våra chefer, styrelsefolk, politiker osv får göra det? (Bäst att tillägga att i vårt

Anekdoten

Vi har flera gånger tidigare uppmanat läsekretsen att komma in med anekdoter från folkhögskolans värld. Vi börjar nu se resultatet i form av flera bidrag. Men vi vill ha fler, ja massor. Här får ni ta del av en anekdot från Monica Roselius. Fler anekdoter på sidan 15.

Redaktionen

förbund fick man i alla fall betala kvällsgroggen själv).

Det enda jag tyckte var lite synd var att folkrörelsernas – inklusive folkhögskolan – traditionella umgängessätt i så hög grad fått stryka på foten. Att ta upp en allsång i ovanstående sammanhang

hade varit enbart patetiskt, sällskapslekar ska vi bara inte tala om. Nya tider, nya mönster – jag hade kommit in i den fackliga kulturen för sent helt enkelt!

Som tur är hade folkhögskolan i de egna större sammankomsterna – ombudsmöten och jubileer t.ex. – åtskilligt kvar av folkbildande kulturyttringar, musik, framträdanden av skilda slag, kort sagt den glada amatörismen som folkhögskolans lärare såg som sin uppgift att inspirera sina kursdeltagare till, och även i bästa fall praktiserade på sina egna sammankomster.

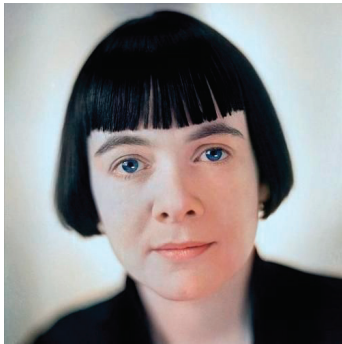
Hur det ser ut i facket – här avser jag främst SFHL – numera vet jag mindre om. Startar man varje ny session på ombudsmötet med en sång ur Folkrörelsesångsboken? Finns det några som tagit upp Hjälmare-Östgötadistriktets en gång berömda årsmötestradition: att skriva revisionsberättelsen på vers? Spexar avgående ledamöter som på fotot här intill?

Med travesti på Selma Lagerlöf: ack, forna tiders SFHLare – fackpampar voro ni helt visst, men mera bildade ändå!

Karin Boye – poesins mästarinna

Jörgen Håkansson

Ordens musik bildas av rim och rytm samt av vokalernas och konsonanternas klanger. Människan har sedan urminnes tider haft glädje i den bundna versen och den lek med ord och innebörder som gjort att den kunnat förmedlas från generation till generation. Tillsammans är detta en viktig beståndsdel i det vi kallar poesi.

Men poesi är mer än så. Poesi är något levande. Poesi är något som lever i och med att det väcker något till liv inom läsaren – en känsla, en tanke, en aktiv reaktion överhuvudtaget. Poesi är ett meddelande från en människa till en annan människa. Poesi är kommunikation, ett försök att upprätta kontakt mellan den som skriver och någon eller några medmänniskor. Som ett brev från en människa till en annan. Poesi vill tala om hur det känns, hur saker och ting förhåller sig inom den som skriver, inom någon annan, ute i samhället, ute i världen – om upplevelser, om känslor och tankeupptäckter. Om hur vi förnimer oss själva i vårt förhållande till andra människor, till tillvaron – till livets ”små” ting, till livets ”stora” ting, till det innersta i vår existens, till det yttersta i vår existens. Och till vardagens verklighet. Men poesi måste alltid vara något levande, något som väcker ett levande gensvar hos läsaren eller lyssnaren. Om den inte fungerar så är den död. Den må sedan ha aldrig så stor plats i litteraturhistorien, det må anses aldrig så bildningsmässigt värdefullt att ha kunskaper om den – väcker den inte

känslor, tankar, reflektioner är den ett petrifikat, som inte har någon funktion att fylla i förhållandet människa-människa, människa-liv. Hämta kraft ur poesins magiska och vidunderliga källa!

Karin Boye är en av våra mest kända och älskade poeter, som allt ifrån sin lyriska debut med diktsamlingen ”Moln” 1922 följd av ”Gömda land” 1924, under hela sin författarkarriär attraherade en stor publik och fortfarande i vår tid läses och omhuldas. I såväl hennes poesi som prosa möter vi känslor, tankar och livskraft, som om dessa verk vore skrivna idag. De handlar om fred, frihet, personlighet, jämställdhet, om livet och naturen - våra ödesfrågor, ja allt det som har med vår existens att göra. Det är därför som såväl unga som äldre berörs, känner sig tilltalade och tar till sig av hennes poesi.

Dikten ”I rörelse” är troligen den dikt som vid sidan av ”Ja visst gör det ont” kan betraktas som Karin Boyes mest lästa, kända och omtyckta.

Den mätta dagen, den är aldrig störst.
Den bästa dagen är en dag av törst.

Nog finns det mål och mening i vår färd -
men det är vägen, som är mödan värd.

Det bästa målet är en nattlång rast,
där elden tänds och brödet bryts i hast.

På ställen, där man sover blott en gång,
blir sömnen trygg och drömmen full av sång.

Bryt upp, bryt upp! Den nya dagen gryr.
Oändligt är vårt stora äventyr.

1921 började Karin studera i Uppsala och 1925 blev hon medlem i den radikala studentorganisationen Clarté, där hon innehade flera betydande uppdrag. 1927 publicerades denna dikt för första gången i förbundets tidskrift. Den fanns sedan med i hennes tredje diktsam-

Poesihörnan

Här kommer andra bidraget i vår nyinrättade poesihörna, där vi presenterar en och annan dikt och berättar lite om författaren. Det är Jörgen Håkansson som står för urval och presentationer.

ling ”Härdarna” som utkom samma år. För den första Clartégenerationen kom ”I rörelse” att betraktas som förbundets kampsång mot ett socialistiskt mål. Karin hade säkert insett att andra läsare utifrån andra förutsättningar kan tolka den annorlunda och vidare. Hon insåg troligen att den stora dikten aldrig är programmatisk. Den höjer sig över sitt tillkomstsammanhang. Genom detta bjuds fler läsare rikare upplevelser och möjligheter till identifikation.

Här betonas rörelsen, utvecklingen i sig själv mer än rörelsens mål och mening. Vägen sträcker sig mot fjärran. Grundtonen i dikten framtidsinriktad, lyckan över livet och levandet, över möjligheter och förmågan att vidga gränser. Ur dikten talar en lyckoförnimmelse, som är rofylld mitt i upptäckarglädjens stämning av uppbrott. Under den korta vilan blir sömnen trygg och drömmen fylld av sång. Den gryende nya dagen, livets oändliga äventyr väntar med rika upplevelser. Grundstämningen i dikten är trots spontaniteten utforskande och intellektuell.

Jag kan tänka mig att många av oss veteraner har använt dikten på olika sätt i vår folkhögskolegärning. Dikten är ”folkhögskolemässig” och kan passa in inte minst på unga människor, som genom sin vistelse på folkhögskolan fått nya vyer och möjligheter till ett rikare liv och ett avstamp inför framtiden.

Även i idrottsjournalistiken har dikten använts. DN:s sportkrönikör Johan Esk skrev inför skid-VM 2009:

”Idag ska Jessica Lindell Vikarby skriva in Huddinge i den alpina VM-historien.

’Nog finns det mål och mening i vår färd -
men det är vägen, som är mödan värd.’

Boye har en poäng där. Livet är värdelöst om vi inte njuter av det när det rusar fram. Men för idrottarna finns det hållplatser som är större än andra. Där de måste vara bättre än de någon gång varit. Kanske bättre än de någon gång kommer att vara. Jessica Lindell Vikarby är där nu. Formen. Förutsättningarna. Läget kanske aldrig blir bättre än så här.

'Bryt upp, bryt upp! Den nya dagen gryr.
Oändligt är vårt stora äventyr.'

Super G i Val d'Isère VM. Det är Jessicas största äventyr."

Karin Boye föddes i Göteborg i en välbeställd familj och är årsbarn med det nya seklet 1900-talet. 1909 flyttar familjen till Stockholm och 1915 till Huddinge. Hennes författarskap är främst knutet till åren mellan 1922 och 1940. Hon tillhör således mellankrigsgenerationen. Under denna tid fanns många starka tankeströmningar, som exempelvis freds rörelser, psykoanalys och den framväxande modernismen, som allt eftersom kom att påverka henne.

Karin Boye var som diktare och person mycket mångfaceterad. Rörelsen och uppbrottet, törsten efter en tro och ett sätt att leva drev henne genom hela livet. Hon brottades med de stora livsåskådningsfrågorna och i den självbiografiska romanen "Kris" 1934 berättar hon om sin kamp i kropp och själ, som slet sönder henne. Hennes stora livsproblem blev hur hon skulle bibehålla sin moraliskt idealistiska resning och samtidigt bejaka sin bisexuella drift, som var stark och förtärande. Hon uppfattas av många som en utpräglad dialogmänniska, som ogärna slår sig till ro med en åskådning utan ständigt omprövar den med sin motsats. Den stora linjen i hennes utveckling löper från en viljebetonad, moralisk

hållning till en mera öppen, mjuk och förtroendefull. Mellan dessa poler härskar en oavbruten spänning. Denna oro fyller hela hennes författargärning. En central bild i hennes senare diktning blev trädet, som växer med hemliga krafter, över vilka människans vilja inte råder. Denna bild kom att ge namn åt en hel diktsamling "För trädets skull" 1935.

Men Karin Boye var inte enbart en framstående lyriker. Hon skrev åtskilliga kulturartiklar, noveller och gav ut fem romaner, där framtidsvisionen och skräckskildringen "Kallocain" 1940 blev hennes sista. Romanen har översatts till flera språk. Den kom till i skuggan av de stora diktaturernas framväxt under mellankrigstiden. Flera forskare har under åren publicerat arbeten, som ur olika aspekter belyser hennes liv och diktning. Det är först långt efter hennes död som forskningen riktat uppmärksamheten på hennes romankonst och novellistik. Just nu arbetar Johan Svedjedal, professor i litteratursociologi vid Uppsala universitet med en biografi över Karin Boye, som planeras komma ut 2017.

Karin Boye Sällskapet bildades i Huddinge 1983 med uppgift att hålla Karin Boyes diktning aktuell samt att underlätta forskningen och uppmärksamma litterär och musikalisk produktion kring hennes författarskap. Sällskapet delar varje år i samarbete med Huddinge kommun ut Karin Boyes litterära pris. 2015 tilldelades detta Tom Malmquist. Vidare har sällskapet verkat för tillkomsten av flera minnesmärken kring författaren. Karin Boyes träd planterades 1985 utanför Carolina Rediviva i Uppsala. 1986 avtäcktes en staty av författaren i Huddinge och ett år senare en staty utanför stadsbiblioteket på Götaplatsen i Göteborg. 1986 bildades Karin Boye Sällskaps Göteborgsavdelning.

I april 1941 begav sig Karin Boye till Alingsås för att besöka en god vän som var allvarligt

sjuk. Några dagar senare försvann Karin och 27 april hittades hon död vid ett berg ovanför Alingsås. Hon hade då varit efterlyst i radio. Bredvid henne låg en tom tub tabletter och en vichyvattensflaska. Hon hade även tidigare försökt ta sitt liv. Hjalmar Gullberg skrev kort därefter dikten "Död amazon", som kom att ingå i hans diktsamling "Fem kornbröd och två fiskar" 1942. Här återges de två första stroferna av fyra. I rader av dikter till och om Karin Boye har ingen haft så stor genomslagskraft som denna. Gullberg länkar samman det klassiska slaget vid Thermopyle 480 f.Kr. där spartanerna lider nederlag mot perserna med den tyska invasionen i Grekland vid denna tid och Karin Boyes aversion mot diktaturer och hennes livslånga sökande...

Svärd som fäktar mot övermakten,
du ska brytas och sönderslås!
Starka trupper har enligt T.T.
nått Thermopyle, Greklands lås.
Fyrtioåriga Karin Boye
efterlyses från Alingsås.

Mycket mörk och med stora ögon;
klädd i resdräkt när hon försvann.
Kanske söker hon bortom sekler,
dit en spårhund ej vägen fann,
frihetsspasset där Spartas hjältar
valde döden till sista man.

Postumt utgavs 1941 Karin Boyes sista diktsamling "De sju dödssynderna".

Folkhögskolans veteranförening har en hemsida och finns även på Facebook

www.vetfolk.dinstudio.se

Facebook: Sök efter "Folkhögskolans veteranförening" och gilla sidan

JAG DRÖMMER OM FOLKHÖGSKOLAN (en följetong)

Stewe Claeson

Kapitel 13 Att sakna verktyg

Jag drömmer om...

Ja kära nån, det känns som att påbörja en ”ny säsong” av någon TV-såpa, och kanske borde jag rikta in mig på den där slutpunkten någon gång. Men gång efter annan, trots att det redan är ett antal år sedan jag faktiskt gick i pension, står jag där i alla fall och rycker i dörrarna till folkhögskolor jag passerar. Och allt som oftast när kvällarna blir sena, tar jag ned någon jubileumsskrift ur folkbildningshyllorna i mitt bibliotek. Och jag öppnar med samma nyfikenhet det senaste numret av någon av de folkhögskoletidskrifter jag prenumererar på.

Och medan jag minns det: om ni inte har tillgång till den norska tidskriften, Folkehøgskolen, så försök att få tag på den. Sedan något år har den tidskriften en serie om pedagogik i folkhögskolan med artiklar och intervjuer, och intressanta genomgångar av undervisningsteorier och ny pedagogisk litteratur, vilket gör tidskriften till ett måste för den som intresserar sig för skoleslaget. Några av dessa pedagogiska idéartiklar har överraskat mig och gjort mig sur och ledsen över att inte längre ha en ”verktygslåda”, inte längre en skola, eller ens en kurs där jag skulle kunna sätta nya idéer i arbete.

Att bli överraskad betyder att man möter något man tycker sig känna väl till, men plötsligt får se från en ny vinkel. Det välkända visar sig kunna användas på nytt och i nya sammanhang. Men idag blir överraskningarna allt mindre överraskande för snart sagt allt handlar om mottagandet av de enorma mängderna asylsökande och flyktingar från flera oroshärdar i världen. Ett besök nyligen

på fyra folkhögskolor visar just detta; alla är upptagna av att man får nya grupper att hantera, att delar av internaten skall användas i Migrationsverkets regi, att en del kurser inte egentligen kan ses som folkhögskolekurser utan som ett slags uppehållande försvar, för att inte säga förvar. Och allt prat om folkhögskolans dokumenterade förmåga att hantera främlingar, invandrare, nya grupper, möter nu en skrämmande och obegriplig verklighet där det annorlunda, det oliktankande blir så påtagligt att det ställer allt det där ståtliga och självgodade vi vid festtalen tar munnen full av inför högst konkreta prov. Jag kan inte se annat än att folkhögskolan som idé och pedagogik under något år framåt kommer att utmanas till bristningsgränsen.

Det hade nu – med tanke på ett sådant där fint nummer av den ovan nämnda Folkehøgskolen – varit roligt att skriva ett helt ’drömkapitel’ om hur överraskande glad jag blev när jag läste hur Inge Eidsvåg, tidigare rektor på Nansens skolen, visar hur Alf Prøysen kan användas i undervisningen, och då gäller det inte att lära sig sjunga hans visor, nej Inge Eidsvåg skriver om att Prøysens texter är som gjorda för folkhögskolans samtal om tillvaron, om mänskliga villkor, dvs om livet, att de fungerar som sådana historier man måste kunna berätta om man vill vara folkhögskollärare (för att prata med Fredrik Christiansen): kan man berätta tjugofem historier har man material för en hel vinterkurs. Men det skall vara riktiga historier, med folk i och verklighet. Underlag för verkliga samtal, inte för flams och fniss. Det låter som de myter Den Gamle menade måste vara botten i ett liv-givande samtal.

”I say – the future is a serious matter – ”

Lord Byron
förordet till ’Don Juan’

Och så tränger sig den faktiska verkligheten på. Författaren Ola Larsmo skriver i ett brev till medlemmarna i svenska PEN att han för en tid sedan blev tillfrågad vilken berättelse som skakat om honom mest. Det är ju berättelser vi använder, eller hur, när vi vill förklara eller resonera om världen med kursdeltagarna. Men nu gällde det inte, säger Larsmo, något han läst, utan en muntlig berättelse, ett nära och direkt möte med någon som berättar något, bara för honom. Och han erinrade sig något han nyligen på en regnig gata i Canada varit med om, ett samtal med en eritreansk medlem av PEN. Denne hade plötsligt berättat, lugnt och sakligt, att hans syster från en i Medelhavet sjunkande båt hade ringt på mobiltelefonen till familjen i Eritrea för att ta adjö av de sina.

Var och en av oss kan ju fundera över hur en sådan berättelse skulle kunna användas i en folkhögskolegrupp.

En ung uruguayansk poet flydde undan förföljelserna i början av 70-talet; hon skrev sedan en bok i exil i Spanien där man kan läsa, i min snabba översättning: ”Om inte exil vore en sådan fruktansvärd mänsklig erfarenhet skulle det kunna vara en litterär genre.” Ja, sannerligen, mängden skildringar av exilens vånda är snart oöverskådlig. Och vad, veteranvänner, vad kommer att hända om femton, tjugo år, när hela denna obegripliga mänskliga tsunami av flyende orkar sätta sig ned och beskriva sina liv. I exil.

Och i dessa dagar bekymrar vi oss över om vi får in tillräckligt av Migrationsverket för att kunna ”avstå” ett helt elevhem...

Ett av mina sista år på Nordiska hade vi i en skrivarkurs långa samtal om hur man kunde uppfatta

sina liv, sina personliga liv, hur det ändrade sig allteftersom vi blev äldre, hur frågor om livets mening, om barn eller föräldrar, om döden, om dagarnas enahanda eller deras överraskande fullhet. Skrivandet skall ju helst handla om väsentligheter. Jag läste den gången högt ur en fruktansvärd bok som jag emellanåt läste ur för att få perspektiv på det jag tyckte var besvärligt eller svårt. Jag läste i samma slarviga direktöversättning som jag var mäktig ur de brev som unga italienska partisaner skrev hem timmarna innan de skulle skjutas mot någon garageport. Boken har kommit i många upplagor, men

mig veterligt finns den ännu inte på svenska: Lettere di condannati a morte della Resistenza italiana, (den kom ut 1952 men kommer hela tiden i nya upplagor, min är från 2002). "Man står i begrepp att avrätta mig, men jag ber dig och likaså alla övriga i familjen att inte förtvivla över att jag går bort. Var lugna och allvarliga i det ni företar er, som jag är i detta ögonblick. Er käre Matteo."

Livet, det verkliga livet, är större än att lära sig sätta kommat rätt i en text. Och allvarligare. Och jag skrev nyss att jag är sur och ledsen. Över att inte ha tillgång till en verktygslåda. Till en skola,

till möjligheten att bereda plats för de människors erfarenheter som vi en gång kommer att beskriva som obegripliga, fruktansvärda, outhärdliga. Människor som just när du läser detta försöker hitta en smörgås vid Makedoniens stängsel.

Och en skola för att visa att folkbildningsforskaren Shamal Kaveh inte får ha rätt när han i en ny spännande folkbildningsbok, Svenska bildningstraditioner (red A Burman & P Sundgren, 2012), skriver på sid 124 "Det är med andra ord inte en lätt uppgift att förena bildning och demokrati." Men det leder, som ni märker, till ännu ett kapitel.

Anekdoter från min Vallatid Staffan Roselius

1.
När Ingemar Stenmark åkte slalom på 1970-talet stod hela Sverige still, sades det. Så gjorde även Valla folkhögskola. Elever och lärare samlades

framför teven i dagrummet, klassrummen låg öde.

En del av oss lärare tyckte nog att det gick till överdrift. Det gällde bland andra rektor Lennart Ohlsson och mig.

Vi stod i dörren till dagrummet, tittrade lite uppgivet på varandra. - Man borde stänga av den där teven, sa en av oss.

Men det krävdes alltför mycket mod att gå in och göra en så provocerande handling. - Man skulle förstås kunna skruva ur proppen.

Det glimmade till i Lennarts öga, han var en handlingens man och försvann en bit bort i korridoren.

En halv minut senare slocknade teven. Ett ramaskri spred sig från soffor och fåtöljer.

- Vi tycks ha fått strömavbrott så nu kan ni gå till era klassrum. Lektionerna skulle ha börjat för en dryg halvtimme sedan.

Om jag nu - fyrtio år senare -

minns alldeles rätt så var lektionerna faktiskt i gång tio minuter senare; inklusive min egen om kommunal ekonomi. Det gjorde vi bra, Lennart!

2.
1980-talet var kortkursernas förlovade tid. De flesta låg fredag e.m.-lördag f.m. Stimulerande att träffa nya engagerade deltagare under ett par intensiva dagar om internationella frågor i samverkan med TBV.

Den här fredagseftermiddagen var jag på väg till Valla, väl påläst om Latinamerikas aktuella problem. När man ska till Valla folkhögskola passerar man en av Sveriges största rondeller som det kanske inte är så alldeles lätt för utsocknes att hitta i. För mig var det enkelt - om det inte vore för en liten Renault som låg i fel fil, körde alldeles för långsamt och också nästan stannade till precis framför mig.

Sådant kan ju få en medelålders något stressad karl, som dessutom ser sig som superförare, att se rött. Jag hann bromsa och gira förbi den lilla Renaulten, befolkad av två damer.

Reptilhjärnan i mig kommanderar mig att vid passagen av den lilla bilen göra diverse obscena

gester, fula grimaser och markera ord där vokaler utgörs av breda ääää.

Nå det hände ju inget, och en kvart senare har mina anletsdrag blivit milda och vänliga. Jag kliver in i vår fina kortkurssal Kastanjen för att bekanta mig med mina kortkursdeltagare. På den högra långsidan sitter två damer som jag sett alldeles nyss. De ler vänligt och den ena blinkar lätt. Jag låtsas inte om att min puls hastigt har gått upp till 120 utan ordnar till mina anletsdrag, ler glatt och börjar lektionen. Inom kort har jag fått god kontakt med kursdeltagarna - i alla fall med två välklädda damer på höger långsida.

3.
Hösten 1971 var jag nyanställd på Valla folkhögskola och skulle bland annat ha samhällskunskap på dag-folkhögskolan som låg ner på stan och befolkades av vetgiriga paranta damer i 35-40-årsåldern. Sedan tidigare var det bestämt att årskurs 2 skulle läsa samhällsekonomi efter en gymnasielärobok.

Efter vederbörlig presentationsrunda ställer jag mig vid tavlan och skriver med stora bokstäver: MARKNADSEKONOMI (och där-efter till höger) PLANHUSHÅLLNING.

Längre hinner jag inte förrän en blond dam på första bänk säger: Ska

vi ha det som i Ryssland, tycker du?

Det var ju en intressant början, och jag funderar på hur korridorsnacket har gått. Jag var ju nyanställd, klädd i kostym och slips; visserligen medlem i socialdemokratiska studentklubben, men det kunde de knappast veta. Min fru Monica hade

emellertid varit anställd på Valla i två år och möjligen gjort sig känd på ett eller annat sätt.

Frågan jag fick besvarades med ett kort Nej, det tycker jag inte, och min fortsatta framställning blev kanske lite mer återhållsam och försiktig än jag planerat. Men min terminsplane-

ring följdes, även genomgången av planhushållningens principer, och snart trivdes vi alldeles utmärkt med varandra, D 2:an och jag. Huruvida någon misstänkte att jag försökte indoktrinera dem i planhushållningens eventuella välsignelser, fick jag sväva i okunnighet om.

To be or not to be i medlems ställe

Urban Lundin

Folkbildningsrådet har den dubbla uppgiften att dels vara i myndighets ställe men också vara i medlems ställe. Så ser den gamla sanningen ut, men den gäller inte längre. Inte alls faktiskt!

Under seminariet **Folkhögskolan och framtiden – med eller utan rörelse**, den 3/2 gick RIO:s chef Gerhard Holmgren, igenom det rådande läget. Många av de närvarande veteranerna blev lite häpna över de stora förändringarna som skett när det gäller ledning och styrning av verksamheten. Så här får Folkhögskoleveteranens läsare en uppdatering av vad som nu gäller och som faktiskt gällt sedan en tid tillbaka.

I november 2012 gav medlemsorganisationerna i Folkbildningsrådet en tankesmedja inom Arena-gruppen i uppdrag att genomföra en översyn av Folkbildningsrådet stadgar, styrdokument och arbets-sätt. Översynen skulle omfatta uppdraget att vara i myndighets ställe, sektorsansvaret och fördelningsansvaret. Uppföljnings-, tillsyns- och kontrollverksamheten ingick också i uppdraget. Som utredare anlätades Johnny Nilsson, tidigare bland annat statssekreterare i Utbildningsdepartementet.

Utredningen ledde i september 2013 till ett beslut om nya principer för Folkbildningsrådet. En tydligare gränsdragning skall gälla mellan uppgifterna att vara

1. I myndighets ställe (Folkbildningsrådet)

2. I medlems intresse (RIO, SKL/OFI och Folkhögskoleföreningen samt Folkbildningsförbundet)

3. För medlems behov (FIN, FBN, FOLAC med flera serviceorganisationer)

Det betydde bland annat att medlemsuppdragen Folkhögskolornas informationstjänst (FIN) och Folkbildningsnätet (FBN) återfördes till medlemsorganisationerna i halvårsskiftet 2014 och att Folkhögskolornas studeranderättsliga råd (FSR) från och med den 1 januari 2014 övergick till att vara ett myndighetsansvar.

Enligt Gerhard Holmgren botten förändringarna framför allt i att utbildningssystemen de senaste decennierna anpassats till marknadskrafterna i form av friskolor etc. Den nya marknadslogiken har inneburit en stor administrativ förändring när det gäller styrning och kontroll av folkbildningen. FBR är nu enbart i myndighets ställe.

De verksamheter där rådet varit i medlemmarnas ställe, har tagits över av FSO- folkhögskolornas serviceorganisation. FSO har tagit över Fin, Folac, Folkbildningsnätet. Kvar hos FBR ligger t.ex. Studeranderättsliga rådet. Men alltså saknas en samlingsportal, en nationell överbyggnad, där all verksamhet inom svensk folkhögskola kan beskrivas.

Så sammanfattningsvis har vi nu en ny treenighet, bestående av: **Folkbildningsrådet** med uppgift att fördela och följa upp statsbidrag till folkhögskolor och studieförbund, samt att utvärdera om syftet med statens bidrag till folkbildningen uppfylls.

FSO, Folkhögskolornas serviceorganisation med ansvar för **Styrgruppen för FSO**, bestående av RIO, OFI (Offentligägda Folkhögskolors Intresseorganisation samt Folkhögskoleföreningen inom SKL (FHF), en förening för ordföranden för landstingsdrivna folkhögskolor)

Prenumerera på Folkhögskoleaktuellt

Om du är intresserad av att prenumerera på Folkbildningsrådets nyheter om folkhögskolan, gå då in på följande sida:

<http://www.folkbildningsradet.se/omfolkbildningsradet/nyheter/Folkhogskoleaktuellt>

Du klickar på länken **Prenumerera på Folkhögskoleaktuellt** och fyller i ditt namn och e-postadress